مردنی هەواش و ڕۆژی جیهانی ماددە هۆشبەرەکان ... شوانە حەسەن ئەبوبەکر

لەجیهاندا ڕۆژی 26/6ی هەموساڵێک دیاری کراوە بۆ ڕۆژی جیهانی ماددە هۆشبەرەکان بۆداخەوە گەر سەیرکەین ڕۆژبەڕۆژ ژمارەی بەکارهێنەر و بازرگانیکردن بە مادەی هۆشبەر لە هەرێمی کوردستان ڕوو لەزیادبوون دەکات، بە پێی ئامارێك لەماوەی سێ ساڵی ڕابردوودا، شەش هەزار کەس بە هۆی بەکارهێنان و بازرگانیکردن بە مادەی هۆشبەرەوە دەستگیرکراون. ریکخراوەکان ڕایدەگەیەنن، ئەگەر ڕەوشەنی توند بە ڕووبەڕووبوونەوەی نەگیرێتە بەر کەمبگەی کوردی بەرەو کەمبکوژی دەبات.
لە ماوەی 16ی ساڵدا، زیاتر لە 200 هەزار هاوڵاتیی هەرێمی کوردستان بوونەتە بەکارهێنەری مادە هۆشبەرەکان و, تەنیا لەماوەی سێ ساڵیشدا 6 هەزار کەس بەهۆی مادە هۆشبەرەکانەوە زیندانی کراون.

زیاتر لەلایەن چینی تەمەن خوار 20 ساڵەوە مادەی هۆشبەر بەکاردەهێندرێت و مامۆستایەکی زانکۆش باس لەوە دەکات بەهۆی نەبوونی یاسا و سزایەکی توند بە بازرگان و بەکارهێنرانی مادە هۆشبەرەکان، وایکردووە گەنجان زیاتر پەنا بە ئەو مادەیە بەرن.
ڕێکخراوەکانی بواری ڕۆشنبیری و هۆشیاری مادە هۆشبەرەکان هۆشداری دەدەن ئەگەر ڕەوشەنی توند بە ڕێگریکردن لە بازرگانی کردن و بەکارهێنرانی مادە هۆشبەرەکان نەگیرێتەبەر, کەمبگەی کوردی بەرەو کەمبکوژیەکی تر دەبرێت.
بەپێی ئەو ئامارەکان لەدوای ساڵی 2003ەوە زیاتر لە 200 هەزار هاوڵاتی لەهەرێمی کوردستان بوونەتە بەکارهێنەری مادە هۆشبەرەکان.
هەروەها لەماوەی ساڵانی 2017 و 2018 وسەرەتای 2019 نزیکەی 6 هەزار کەس کەیسی لەبازرگان و فرۆشیار و بەکارهێنرانی مادەی هۆشبەر دەبینێتەوە زیندانی کراون
مادەی هۆشبەر، یاخود ئاوەدبوون بەدەرمان یەکێکە لەو دیاردە خراپەی ناو کەمبگە، کە کەمبك کەس بەتایبەتی چینی گەنجان گیردەین.
کەشانی مادەی هۆشبەرو ئاوەدبوون بەدەرمان چەندین کاریگەری نەرێنی هەیە بە تەندروستی مرۆڤ، ئەوش بەپێی تەوژینەوە پزیشکییەکان.

مادەی هەشبەر چەندین جۆری جیاواز لەخۆ دەگرێت، لەوانە کەکایین، نیکۆتین، هیرۆین، شیشەو چەندانی تر، کە مادەی هەشبەری لەجۆری شیشە زیاتر بەکاردێتو نرخەکەی لەوانی تر گرانترە.

مادەی هەشبەر لەشێوەو جۆری جیاواز بەکاردەهێنرێتو کرینو فرۆشتنی پێوە دەکرێت، کە زۆرجار بەشێوەی حەپ، یاخود دەرزیو هاڵاوەی تەز یاخود کریستاڵ و تەامادە لەمەرزە سنوریەکانەوە یاخود لەمەتارەکانەوە داخلی هەرێم دەبێت وەهەندێک شاربونە سەنتەری دەست کەوتنی ئەومادانە بەنموونەش قەڵادزە کە چەندان مەرزی هەیە وەکو قندێڵ و شەنە و زەڵم و کەلە بە ئاسانی ئەو مادانە لە مەرزەکانی ئەو شارە داخل دەبن و ئاودیو دەکرێن ئەمەش بەهۆی نەبوونی ڕێقابەی بەهێزو بوونی دەستی کەسانی سەربازی و عەسکەری دیار لەو شارە کە کارئاسانی دەکات بۆ ناردن و هێنانی ئەو مادانە و خۆشیان بوونە بازرگانێکی تارمای ئەو مادانە
هەر بۆیە توێژینەوەکان ساڵانە ملیۆنان کەس، بەتەمەتی کڕینو فرۆشتنی مادەی هەشبەرو جۆرەکانی دەستگیردەکرێن، ئەمەش لەکاتێکدایە، کە کڕینو فرۆشتنی ئەم مادەیە لەبازارەکاندا قەدەخەیەو سزای تووندی بەسەردا دەسەپێنریت.

توێژینەوەکان باس لەوە دەکەن، کە کەسی ئاوودە بە مادەی هەشبەر زۆر جیاوازن لەکەسانی ئاسایی بەردەوام هەست بەماندووبون دەکەنو دەمارخانەکانی مەشکیان هەمیشە لەوریابوونداون، چالاکن، بەڵام لەهەر حاڵەتێکی نایاساییو گرتنەوەی ئەم مادەیە لەکەسی ئاوودەبوو ئاگاری زۆری هەیە دەستبەجێ گیان لەدەست بدات.

هەروەها کەسانی ئاوودەبوو ناتوانن تەنیا بە چرکەیەکیش واز لە دەرمان بێنەو کاریگەری لەسەر هەڵسوکەتوو قسەکردنیان دەبێت لەکاتی قسەکردندا کەسی بەرامبەر ناتوانێت بەتەواوی لێیان بگاتو قسە ئەبزرکێنن.
لەگەڵ ئەوەش هەمیشە بەکەسی لاوازو بەدەسەڵات دەڵێ پێش چاو، بەردەوام هەست بەگۆڕبوون دەکاتو تووشی سەرئێشەو ڕشانەوە دەبێتو تووشی زەردوویی دەبێتو پەستی کەسی ئاوودەبوو تووشی پەڵەو لەکەی نامۆ دەبێت، بەشێوەیەك کەسی ئالوودەبوو لە کەمەگا دادەبڕێت.

مادەی هەشبەر جگە لەزیانی تەندروستی زیانی ئابوریشی لەدەکەوێت، بەشێوەیەك کەسی تووشبوو بەمادەی هەشبەر وەردە وردە لەمردن نزیك دەبێتەوە گیان لەدەست دەدات.

شوانە حەسەن ئەبوبەکر

هەڵبژاردنەکانی یەکێتی ئەورووپا و پرسی ناسنامە -1- ... هەڵە بەرزنجەیی

١ـ١
پرسی ناسنامە، لە جیهانی ئیمڕۆش دا و لەم ژینگە بارگاویيە بە گلۆبالیزەیشن ، پشکۆتنی تەکنەلۆژیا و داهێنانی زانیاری زیرەک، هەڵگرتنی سنوور، کەسپی لەک نزیک بوونەوە و تێکەڵاوی یەکجارەکی گەلان ، نەعرەتەی دژە دەوڵەتی نەتەوەیی و شتگەلێکی تر، هێشتا سەنگ و بایەخی خۆی نەک هەر لەدەست نەداوە، بگرە گەر سەرنجێکی وردی بدیقەت بدەین لە پشهات و ڕووداوەکان و بیروڕای خەڵک، لەسەرتاسەری جیهان دا بەگشتی و لە وڵاتانی ئەورووپای سەرتەپی وڵات و کیشوەری هەرە پشکۆتووە لە جیهان دا بەتایبەت، ئەوە دەبینین کە ئەم پرسە، شوناس گەلێ زیاتر لەجاران گرنگی و بایەخی خۆی بەسەر هەنگاوەکانی ژیان و بڕیار و پشوچوونەکاندا دەسپێنێ. هەروەها تا تێستا لە پلەی یەکەم دا دێت و هێشتا بزوێنەری گەلێ باس و خواست و بیرکردنەوە و تەماشانی تاک و نەتەوەکانە.
Simon Strauß ، دەڵێ: " ئەوەی جاران مەزهەب بوو، دواتر بوو بە ئایدەلۆژیا، ئیمڕۆ بۆتە" ناسنامە" وەک گفتێکی زیاتری سەرکەوتن بە ئاماژەدان بە پەوەندارێتییەوە/ انتماء".
Erik H. Erikson زانای بەناوبانگی ئەمریکی لەمڕۆ ناسنامەوە دەڵێ: "ناسنامە خەناساندنێکی خودییە، بە پەوەندارێتی لەتەک کەمێکی جڤاکی دا".

هەنووکە لەسەر ئاستی ئەوروپا هەوە و ئاستەیکی بەهێز و چالاک بۆتایبەت لەلایەن بشکێ لە حکومەت و هەندە لە حیزبەکانەوە هەیە، بە دروستکردنی شوناسێکی ئەوروپی گشتی واتە " ئەوروپاییەکی بە سنوور و دەوڵەت" و لە بیرکردن و لەناوبردنی دەوڵەتی نەتەوەیی و زیاتر خۆ بە ئەوروپاییزان. بە ئەم مەبەستەش توانا و وزەیکی

بەشومار خراوەتە گەر و پاپشتی سیاسی و کولتووریی و بەکیش ئابووریی هاڵ لە پشتەوە، لە دیسان هەر کەس و گەل و نەتەوەیەک نایەوێت بە سانایی هەموو بنەما نەتەوەییەکانی خۆی و هەموو ئەو دەستکەوتە گەورە مادییانەی لە پرسەیەکی مێژوویی دوورودرێژدا بەدەستی هێناوە، وەک دەزگای پەرلەمان و دەوڵەت و ئاسایشی نەتەوەیی و... هتد لەدەست بدات، یاخود خۆی بکاتە بەشەک لە پێناوی دروستکردنی شتێکی گەورەتردا. ئاخر بەشێک لە ئامانجە دیاریکراوەکەی دەوڵەتە دامەزرێنەرەکانی یەکێتی ئەورووپا، نایانەوێ لەتەک ئامانجە هاوبەشەکان دا، جیاوازییە جڤاکییەکان بمێنن. چونکە گەیشتن بە ئامانجی ئەورووپایەکی یەکپارچەی، بەتە جارەک لە خۆن و هەروەک بە گووتەی مێژوونووسی دیاری ئەڵمان: Heinrich August Winkler ، " دەوڵەتی فیدراڵی ئەورووپا، یاخود کەماری ئەورووپا" بە سانایی نایەتە دی.

یەکگرتنی ئەورووپا پەداویستییەکی سیاسیی ئابووریە، ماوەیەکیش،دوای هاتنە سەرکاری ترامپ و وتە بەناوبانگەکەی:" بەرلەهشتە ئەمریکا". باس لە پەداویستی سەربازیش دەکر. هەکارەکەشی دەگەڕێتەوە، بە خە دوورخستنەوە لە هێزمووون و کاریگەرێتی سیاسەت و هەڕەشەکانی ئەمریکا و رووسیا و ئەستا چین.
لە ئەستادا ئەورووپا یەکەکە لە ۷ کیشوەرەکەی جیهان و بە پشکووترین کیشوەریش دادنر و لە ووی خشگوزرانی و پشکووتن و مافی مرۆڤ و دیموکراسی و لیبرایەوە لە چەپەپەدایە. دانیشتوانەکەی نزیکەی نیو ملیاردەکە و ووبەرەکەی ٤،٣٨١،٣٢٤ کم ٢٨ وڵات تەدا ئەندامە، بە وڵاتی سیپەرن/ قوبرس کە لەدەرەوەی ئەوروپایە. پەرلەمانی ئەوروپا لەلایەن ٧٥١ پەرلەمانتار نوێنرایەتی وڵاتەکانی ئەوروپا دەکر، بە نموونە ئەڵمانیا ٩٦ پەرلەمەنتاری هەیە و فەرەنسا ٧٩ و پەلەنیا ١٨ و قوبرس یان ماڵتا هەر یەکی ٦ نوێنەریان هەیە.
لە دواترین لێکۆڵینەوەدا، لەمەڕ پابەندبوون بە ناسنامەی دەوڵەتی نەتەوەیی خەیان یاخود خە بە ئەوروپایی دانان، ژێری % ئامارەکی سەرنج ڕاکێشمان بەرچاو دەکەوێت. بە نموونە هاوڵاتی سویدی دەوڵەتی نەتەوەیی بە تەنها یاخود لەگەڵ نەتەوەیی و ئەوروپاییبوون دا ژێری ٨٥،٥% پەک دەنێ. هاوکات ڕەنگە گەنجەکەی پەڕەنێی کە بەژێریکی بەرز دەنگی بە بۆئەوروپابوون داوە، پە خۆش بێت لەم ڕیگایەوە، دەروازەی تەواوی ئەوروپای بە گەشت و کار و گوزەران بە بخرەتە سەر پشت. بەڵام ئەمە دەربەی خواستی هەموو ئەوروپاییەک نییە مەحاڵە هیچ نەتەوەیەک ئامادە بێت دەستبەرداری ناسنامەکەی

بێت.
ئیدی ویستەکی وا بەهێز و هێژا و نەزلێگەراوی،وەک " ناسنامەی نەتەوەیی" لەو پلە بەرز و بەنرخ و گرنگەدا،چ گومانێک لەم سەردەمە هاوچەرخدا هەیدەگرێ؟ و کەی دەرفەت دەدات، بە خەڵکگران بیدەنە بەر تانە و تەشەر و کە دەتوانێ ئاستەنگی بخاتە بەر؟.
وەاتەکان تەنیا دەوڵەتی نەتەوەیی دەوڵەتی نەتەوەیی و ئەوروپاییبوون ئەوروپایی و نەتەوەیی
بەریتانیای مەزن: ٥٣،٧ ٢٧،٧ % ٧،١
دانیمارک: ٤٩،٥ ٤٣،٣ % ٣،٣
سوید: ٤٦،١ ٤٣،٤ % ٤،٣
ئیتالیا: ٤٥،٩ ٤٣ % ٦
هەندەن: ٤٢،٦ ٤٣،٢ % ٥،٩
فەرەنسا: ٣٨،٧ ٤٤ % ٦،٣
یۆنان: ٣٦،٢ ٥٢،٥ % ٦،٤
هەنگاریا: ٣٣،٥ ٥٦،٩ % ٦،٦
ئەتریش/نەمسا: ٣١ ٥١،٦ % ٨،٩
پۆڵۆنیا: ٢٦،٥ ٦٠ % ٨،٥
ئەڵمانیا: ٢٦،٢ ٥١،٥ % ١١،٧
ئیسپانیا: ٢٦،٢ ٦٧،٢ % ٤،٧

ئەو ئامارەی سەرەوە،ئەو ڕاستییەمان بۆ دووپات دەکاتەوە،کە شوناس و دەوڵەتی نەتەوەیی، لەپانتایی ئەقڵ و بیرکردنەوە و سیاسەت و خۆشەویستی و گرنگی هیچ گەڵەک دا کەم نەبەتەوە و نابەتەوە و شوێن و پێگەی لەدەست نەداوە.
Winkler دەڵێ:" ئەوەی ئەو دروشمە بەرزدەکاتەوە، دەوڵەتە نەتەوەییەکان لە یەکێتی ئەوروپادا هەبوونەوە،ئەوە لەبەرچاو ناگرێ کە زەرینەی ئەروپاییەکان هەرگیز بیر لەمە ناکەنەوە، دەستهەڵگرن، لە دەوڵەتی نەتەوەییان کە بە پرسەیەکی مەژوویی گەشەی کردووە.بەئەمەش دەوڵەتی نەتەوەیی هەتا ئێستاش لەئەوروپا، هەوارێکی ئارام و ئاسایش پێکدێنە لە: دەوڵەتی یاسا، دەوڵەتی چڤاکی و دیموکراسی".
لە هەڵبژاردنەکانی ئەم ساڵدا ٢٠١٩، لە کەی ٧٥١ کورسی پەرلەمانی ئەوروپا، کریست دیموکراتەکان و هاوشێوەکانیان ٢١٦ نوێنەریان هەیە و سۆسیال دیموکراتەکان ١٨٤ و سەوز و چەپەکانیش هەر یەکە ٥٢... هتد.
پرسی شوناس و ئابووریی و سیاسی و ترس و هەندەکانی کۆشە ناوخەییەکانی ئەوروپا هەگرتنی سنوور و کۆشەی پەنابەران و دیاریکردنی سنووری ئەوروپا و دەرچوون و کشانەوەی Brexit

بەریتانیای مەزن لەم یەکێتییە ناکۆکی گەورەی خستۆتە نێوان وڵاتانی وەک پۆلۆنیا و هەنگاریا و نەمسا و ئەڵمانیا و فەرەنسا و ئیتالیاوە. پەرلەمانی بروکسلی پایتەختی یەکێتی ئەورووپا نەبۆتە ئەلتەرناتیڤی دروستی پەرلەمانی دەوڵەتەکان .

هەبۆتە ڕوون و ئاشکرایە، کەوا وەاتە بەهێز و گەورەکان لەم یانەیەدا باڵادەست و خاوەنی بڕیاری سەرەکین و کەموزەر ئەڵمانیا لە ڕووی ئابووریی و تەکنەلۆژیاوە و فەرەنسا، وەک زلهێزێکی سیاسی، دایناموی هەستەوەنەری ئەم یەکێتییەن.
ئەم یەکێتییە، لە ڕاستی جگە لە سەرنگینکردنی پڕگۆ و بایەخی ئەورووپا وەک قەوارەیەک لە نێوان ڕاژەهەڵات بەسەرکایەتی ڕووسیا و ڕۆژئاوا بەسەرکایەتی ئەمریکا و لە ئێستادا چینیشیان بە قووت بۆتەوە. هەڕەشەی ئەم بارە دڕکێیانە وای کردووە، ئەم دەوڵەتانە زیاتر لێک نزیک ببنەوە. هەر ئەم یەکێتییە وای کردووە پاش ئەمریکا،لە ئێستادا ئەورووپا بۆتە دووەم بەهێزترین هێزی ئابووری لەجیهان دا.

هەڵە بەرزنجەیی

ماوەتی ...

زانکۆ لەم دەخەدا، ئەرکێکی پڕگۆیاندنی خوێندکاری ئادیکاڵیان ئەقڵ لەگۆ

ئاستەس سالح

"بوونیادێک خۆی فشە و داماوبێت، پێنە و پەڕەکردنی کەکی نییە."
(خوێندکارانی شەشی ئایاری ٦٨ی فەرەنسا)

زانکۆ وەک باڵاترین ناوەندی ئەکادیمی و پڕگۆیاندن، ئەرکی ئەوەیە چینێک لە خوێندکاری ئادیکاڵ پەبگەیەنێت تاوەکو لەم ڕێگەیەوە بە

ئاگایانە و وشیارییانە کۆمەڵگە و سیستەم و چێنییەتی ژیانکردن و بیرکردنەوەی کۆمەڵگە بگۆڕێت، و ئەم کۆمەڵگە چاق بەستوە چیتر بەدەوی خێیدا نەخولێتەوە و هەنگاوێک بەرەو گۆڕانکاری ڕیشەی بنێت. گشت زانکۆکانی کوردستان لافی ئەوە لێدەدەن کە دەیانەوێ خوێندکاری ئاديکاڵ و وشیار بەرهەم بهێنێت و ببێتە داینەمۆی گۆڕانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ڕۆشنبیری ..هتد. بەڵام، ئایا زانکۆ لە دونیای نیولیبەراڵیزمدا، و بەتایبەت لە باشووری کوردستان ئەمەی دەوێت؟ یان تەنها دروشمێ و دەیەوێ خوێندکاران تەکڵە بە سیستەمی بە ئابووری کردنی گشت کایەکان ژیان بکات و خوێندکار بەشێک بێت لە قازانج و وەک کاڵایەک مامەڵەی لەگەڵ بکرێت، و ئەگەر مەعریفەکەی پارە و قازانجی زۆری تێدا نەبێت، سوودی نییە و پڕاوێز بخرێت!.

لەم سەردەمەی ئێستا، لەسایەی سیستەمی نیولیبەراڵیزمدا، بەبازاڕکردن و قازانج کردنی زۆر و بەرهەم هێنانی کاڵای زۆر، گشت دونیایی تەنیوە و باشووری کوردستانیش کەوتۆتە بەر ئەو بەڵەشاو بەکاڵاکردنە، بەمجۆرەی سیستەمەی ژیان و حوکمڕانییە هەمیشە، چینێک دەوڵەمەندتر و چینێکیش هەژارتر دەبن، ئەرکی خوێندکاری ئاديکاڵ ئەوەیە بەگژ ئەم دۆخە نالەبارە دابچێتەوە و دژی بەسیستەم کردنی خۆی بێت لەلاین هەر دەزگایان حیزب یان هەر موئەسەسەیەکیتر بێت. خوێندکاران دەبێت هەمان ئەو ڕۆڵە بگێڕن کە کاڕڵ مارکس بە چینی پڕۆلیتاریا دابوو، بە گۆڕانکاری و ڕیشەکێش کردنی جیاوازی ئابوری و چینایەتی و ڕەگەزی و هێنانەدی یەکسانی کۆمەڵایەتیی و لادانی هەژموونی چینی کەمینە بەسەر چینی زۆرینە ..هتد
زانکۆ وەک بەشێک خزاوەتە ناو ئەم بەسیستەم کردنە و خۆی گونجاندووە، ئەمە جگە لە زانکۆ تایبەتییەکان کە تەنها ئیشیان کۆمکردنەوەی ڕەواجی زانکۆی حوکمییە و کاریان ڕیوایەت دانە بەم سیستەمە و بەپارێزکردنی خوێندن و قوڵکردنەوەی جیاوازی لەنێوان هەژاران و سەرمایەدارەکان. لە باشووری کوردستاندا، ئەوەی لە زانکۆ حوکمییەکان دۆخوێنەت زیاتر لە چینە هەژارەکانی کۆمەڵگەیە. لەم نەوێندەدا ئایا زانکۆ ئەوێندەی خوێندکاری ئەقڵ لەگەڵ و دڕخیاتی ویستووە و بێنوکۆمەڵگە بەاوی کردونەتەوە چیتری ویستوە و کردوویەتی؟ جگە لەمە چێندان خوێندکار بەهۆی پارێنکردن و نەبوونی ڕەواجی ئابوریی ئێنجامی خوێندنکەیان تەنها مایە پووچ بوون بوو، و لە دەرەوەی بازنەی سوودمەند بوونی خوێندن دان.

هزری بەکاڵاکردنی خوێندکار نەک تەنها وەک ئامرازێک بۆ بەدەست هێنانی قازانج ڕەنگی داوەتەوە، بەڵکو ڕەنگدانەوەی بەسەر خوودی

خوێندکار هەیە لەناو زانکۆ و دەرەوەی زانکۆش، بەجۆرێک ئەوەندەی لایەنی قازانج لە خوێندن و کارکەی گرینگە، نیو ئەوەندە مەعریفە و فەربوون بەلایەوە گرینگ نییە. جگە لەوەی ئەوەندەی خەی بەواتە و خەنیشاندان سەرقاڵ دەکات، ئەوەندە ناپرژتە سەر ئەوەی کە چی بکات و چی گرینگە و چی دەگوزەرێ و پێویستە چیبکات وەک خودکارێک، کە لە ناوەندێکی باڵای ئەکادیمی کەمەگەدایە. پێویستە هزری خوێندکار لەواتەوە بگەڕێتەوە بۆ ناوەڕۆکی تاوەکو وشیاری زیدە ببێت و بتوانێت، چینێکی ئادیکاڵ و دایناموبەرهەم بهێنێت بۆ ئاراستەکردن و گۆڕینی کەمەگە لەم دۆخە چڕ بەستووەدا.

“دامودەزگایەکمان دەوێت خزمەت بۆ مرۆڤ بکات، نەک مرۆڤ ببێتە خزمەتکاری دامودەزگاکان.” (خوێندکارانی شەشی ئایاری ٦٨ی فەرەنسا)

ئاسۆس سالح

پەروەردەی نادیموکراتیکی

کوردستان بەشەرمانە ڕووی خۆی هەڵماڵی!... جیهاد موحەمەد

پەروەردە دواکەوتووەکەی کوردستان، لە پشکشکردنی یەکەمکانی پلەی نۆ و دوانزەدا، بە تەواوەتی ڕوخسار و کولتووری دواکەوتووەکەی خۆی پیشاندا، کاتێک ژنیکی پشاکەشی هاودامان و سەروچاوا پشراویان فێدایی ڕیزەکانی دواوە بۆ ئاوەی دەرنەکەوت، چونکە ڕوخسارێکی ئیسلامیانەی هەبوو!
ئاخر ئەو ژنە بەڕێزە، بە گوێرەی خوێندنەوەی ناوەکان و پلەی چەندهەمیەکەی و سەرەی خۆی کەوتە ڕیزی پشەوە.
بۆچی و لەسەر چ بنەمایەک لێتان قبووڵ نەکرد لە شوێنی خۆیدا بێت؟
ئەم پرسیارە کە وەڵامەکەی ڕوونە، زۆر منی هەژاند، زۆر ئازاری دام، زۆر تووڕەی کردم و پێ بەدەمەم هاوار دەکەم نەفرەت لە نادیموکراتیەت و پشێلکردنی مافی تاک.
ئەم کولتووری داڕاوە، کولتووریکی فاشیزمانەیە، بە زۆر تەی دینیی، تەی پشاکهاودامانی ئیسلامیی لە ناو ئەمدا جێگەت نابێتەوە!. ئەگەر ئەم کەسە پشاکێکی سووری وەک ڕەمز و نیشانەی شیوعیەکانیش لەبەردابوایە هەمان ڕەفتاریان لەگەڵدا دەکرد، یان ئەگەر پشاکێکی سەوزی وەک نیشانەی یەکێتی نیشتیمانی لەبەردابوایە هەمان ڕەفتاریان لەگەڵ دەکرد.

ئەم مشکپووچیتیە وا بیردەکاتەوە، کە عەلمانیەت، یان پشکەوتنخوازیی، بەوە دەبێت کە ڕیزی پشەوەی هەرچ دانیشتن و کەبوونەوەیەکی پەروەردەیی دەبێت کچەکان جل و بەرگی سفوریان لەبەردا بێت، یان کوڕەکان دەبێت چاکێت و پانتاڵ و بەینباخیان لەبەردا بێت.
ئاخر کاتێک عەقڵیەت و بیرکردنەوەکان دیموکراتی نەبوون، پەروەردەش دیموکراتی نابێت.
پەروەردەی دیموکراتی، ئەو پەروەردەیەیە کە شکڵی تاک وەک تاک دەبینێت، نەک جیاکاری بە ناوی جۆری پشاکی جیاواز، یان بیرکردنەوەی جیاواز.

پەروەردەی دیموکرات، فەرخواز دەکات بە ناوند، وەک جۆن دیوی دەڵێت: چۆن کەبرنیکەس چەقی گەردوونی لە گەی زەویەوە گەی بە خۆر و ئەم بابەتە زانستیشی سەلماند، پەروەردەی هاوچەرخ و دیمکراتیش ئەوەیە، کە فەرخواز دەکات بەو خەڵەی هەموو سیستمی پەروەردە

بەدەوریدا بسوڕێتەوە.
وەزیری پەروەردە و سیستەمی پەروەردەیەکی کوردستان، ئەو قبووڵ دەکات، کە لە فەرگەکاندا پشنوێزی بە منداڵەکان بکرێت، بەشێک لە فەرگەکان بکرێت بە مزگەوت و نوێژی جەماعیی تیادا بکرێت، بەڵام ئەمەی پێقبووڵ نییە کە ژنێکی ئیسلامیی بە پێشاکی خۆیەوە لە جێگەی خۆیدا و لە ڕێزی پێشەوە بوەستێت. لە کاتێکدا ئەوەی یەکەم نادیموکراتییە و شەوانەدنی پەروەردەیە، ئەوەی دووەمم دیموکراتیانەیە و مافی تاکە لە جێگەی خۆیدا بوەستێت و ڕێزی لێبگیرێت وەک هەرچی یەکێکی تری ڕێزکان.

پێشاکی بەرە ئیسلامییەکە، وەک پێشاکی بەرە مەدەنییەکان هەمان مافی هەبوو. ئەوەی لە بەردەم دیان هەزار و سەدان هەزار کەسدا لەو ئەوارێدا ڕوویدا، پیشێکردنی تەواوی مافی ئەو ژنە ئیسلامییە بوو.
من بە خەم لەگەڵ ئەوەی بیرکردنەوەم لەگەڵ ئیسلامییەکاندا جیاوازیەکەی ئاسمان و ڕێسمانە، بەڵام خەجاڵەتیم کەشا کە هاوڵاتی کوردستانم، کە ئاوا بە بەرچاوەوە ژنێکی بەڕێز لەسەر پێشاکێکی تەریقدکرێتەوە و پێی دڵگوترێت تە بەرە دواوە!.

جیهاد موحەمەد

تیئۆرکانی هونەرمەند حەسەن زیرەک : بە بە کوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان

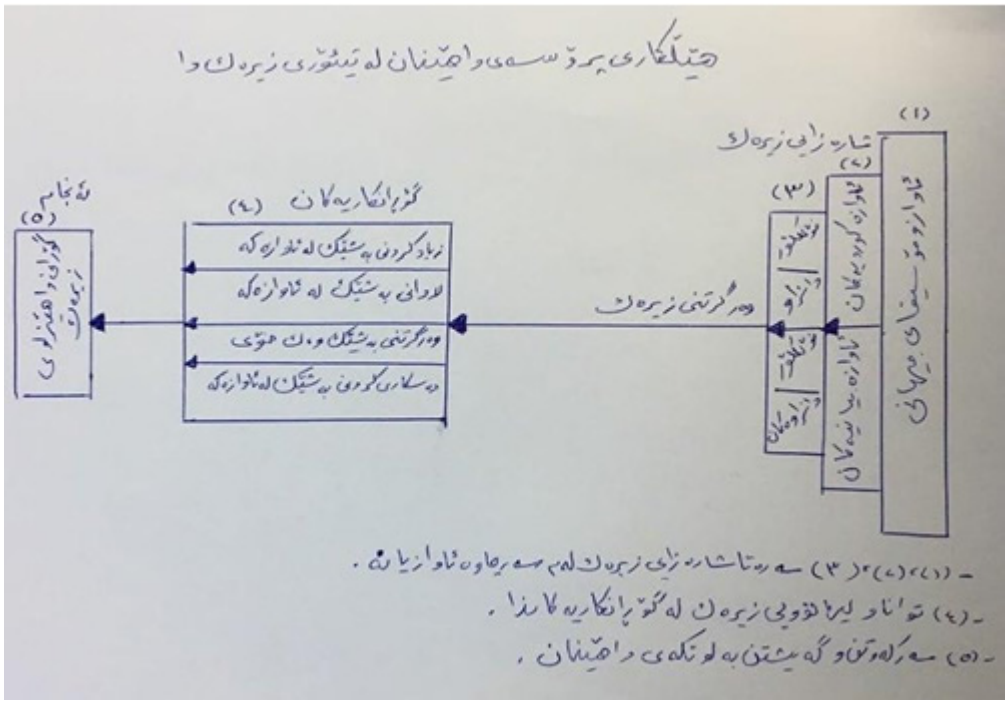
تیئۆرکانی
بابەتێک بە گفتوگۆ !؟
تیئۆرکانی هونەرمەند حەسەن زیرەک : بە بە کوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان .
دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن

کارێ پێداهەنانکانی زیرەک کۆلگەیەکی فراوانە بۆقەد فراوانی

کوردستان و پ تەمەنە بە قەد تەمەنی داهینان . زیرەک ئەو گەلگەیەیە ئاستە ناسراوەو بەردەوام باس دەکرێت ، بەڵام، باسکردنەکان هەشتا زەربەی هەرە زەریان لەکەینەویی و زانستی نین ..زانستی بە قەد داهێنانی زیرەک ! چۆن ژیان و کۆمەڵایەتی و هونەرو مۆژووی زیرەک بەنگاوەنگەکی تاوسیە ! هەموو رەنگەکانی تەداوو رەنگەکانیش بەردەوام لە گۆران و نوێ بوونەوە دان . ئەمە پێشترلە چەند نووسەنێک دا داوای زانستی (زیرەکناسیی) و دامەزراندنی (نەوەندی زیرەکناسیی)و کاری (بەرەو زیرەکناسیی) مان کردووە ، لەم داویانە مەبەستمانە :
یەکەم : دامەزراندنی(نەوەندی زیرەکناسیی) ، کە لەو نەوەندە هەموو ئەو نووسەرو لەکەرانە تێیدا کەبنەوەو بەردەوام بە بەرنامە وزانستییەوە کار لەسەر لایەنە جەراو جەرەکانی ژیان و کۆمایەتی و هونەری زیرەک بکەن .
دووەم :لە(بەرەوزیرەکناسیی) دا مەبەستمانە هەموو بەگە دەنگیی و وێنەیی قیدیەیی و وێنەی فۆتۆگرافی و نووسراوو نە نووسراوکانی زیرەک کەبکرێتەوەو پەلین بکرێ و بە پەی زەمەنی ژیان و قۆناخەکانی هونەری زیرەک بەزبەند بکرێن و بخرێنە بەدەستی لەکەران و نووسەرانی زیرەکدەست .
سێیەم : کارکردن بە دروستکردنی (زانستیی زیرەکناسیی) وئەمەش پاش لەکەینەوەو هەڵسەنگاندنی لایەنە جەراوجەرەکانی ژیان و هونەری زیرەک و گەیشتن بە تایبەتمەندییەکانی زیرەک لە هەموو بوارەکانی ئەم زانستە دروست دەبێت.
ئەگەر بەڕێ تواینمان ئەم کارانە بکەین ، دیارە ئەوکاتە کورد کەوتووەتە سەر ڕێگای ڕاستی ڕیزگرتن لە کۆمایەتی و هونەری زیرەک ، ئەو کاسایەتی و هونەرەی پەیوست بە تێئەرەی تایبەت دەکات بە ناسین و تێکەیشتنی هونەرو داهێنانەکانی ، ئەوەش لە بیر نەکەین ، ئەمە کە دەنووسین : تێئەرەکانی زیرەک لە بە کوری کردنی ئاوازە بیانیەکان ، مە بەستمان ئەوە نیە – دەقی نووسراوی تێئەرەکانی زیرەکت بخەینە بەردەست و یان ئەو تێئەرە بە نووسین هەبن ! بەڵکو ئەمە بە دوای بەکارهێنانی ئەو تێئەرەدا دەگەڕین لە نەو گرانیەکانی دا کە زیرەک بەو توانا بە سنوورەی کە خەی هەیەتی و لە کارە داهێنانە هونەریەکانی دا کردوویەتی ، واتە تیئورەکەی لە نیو کارە پر داهێنانەکانی دا دەدەزریتەوە .
ئەمەکەش بە بە نەی یادی(٤٧ ساڵەی ساڵفەوتی زیرەک) دەرگایەکی تازە بەسەر جیهانی ناسیینی زیرەک دا دەکەینەوە ، هەرچەندە دەبە لەسەرتاوە دان بەوە دابنێم ؛ کەمن پسپەری مەسیقاو دەنگ و ئاواز نیم و هیچ شارەزاییەکی زانستیانەم لە خوێندنەوەی نەتە و لە

زانستیی ئەم بابەتانە نیە! بۆیە من لەووی تیئۆریییەکی ئەدەبیەوە قسە لەم بابەتە دەکەم و مەجالە پسپۆرییەکە بە زاناو شارەزایانی مەسیقاو ئاوازو دەسەزانی زیرەک بە جێدەهیلم !
من لێرە وەک کەسێکی زیرەکدەست و گوێگری بەردەوامی دەنگی زیرەک و کەمێک شارەزا لە ژیان و کۆمەڵایەتی زیرەک ، باس لە تیئۆرەکانی بەکوردیکردنی ئاوازە بیانییەکان دەکەم و هەوڵدەدەم ئەگا کە – کەمێک – خۆش بکەم و لە نێو گۆرانیەکانی دا هەڵی تیئۆرەکان دەدەزمەوەو دەیخەمەبەردەستی مامۆستا پسپۆرەکان وهیوادارم ئەوان بۆشە کارەکییەکەی ئەم تیئۆرە تەواو بکەن .
تایبەتمەندیی گۆرانیەکانی زیرەک :
زیرەک ژمارەی گۆرانیەکانی تا ئێستا بە تەواوی نازانرێ ، دوا ژمارە کە نووسەندکی کلتووری لە ئەژهەناتی کوردستان باسی کردووتەوە (٣٦٢٣)گۆرانیە، هەر رچەندە پێم وانیە ئەم ژمارەیش ژمارەیەکی جێگیر بێت ! بەهەرحال ساغکردنەوەی ژمارەی گۆرانیەکانی زیرەک کارێکی زۆر زەحمەت ، لە بەر ئەم هۆیانە :
یەکەم : شوێنی تۆمارکردنی زیرەک لە دوو وڵاتی داگیرکەری ئێران و ئیراق داو لە ئێستگەکان و ئاهەنگە جەماوەریەکان و دانیشتنە تایبەتەکان ، هۆندە زۆرو هۆندە پەرتن بە هیچ کەس لە داهاتووکی زوودا کۆناکرێنەوە .
دووەم: هەندە لە گۆرانیەکانی زیرەک لە ناوچوون بە هەر رهۆیەک بێت ، بەدەستی ئەنقەست یان بە هۆی بێ کەسی و بێمالی و بێ ئەرشیفی زیرەک لە زەرکاتی ژیانی دا.
سێیەم : هەندە ئاهەنگ و گۆرانی زیرەک بە کەسانی تایبەت و لە ماڵان تۆمارکراون ، ئەم خاوەن ماڵانە وا دەزانن و لایان وایە کە جەمە خواردنەکان داوەتە زیرەک ، ئیتر ئەم گۆرانیانە هیچ مافێکی زیرەکی بەسەرەوە نەماوە بۆیان ناکرێنەوە !!
.من بە هۆی ئەو بەردەوامی و تەمە نە درێژی کە لە منداڵیەوە گۆ لە گۆرانیەکانی زیرەک دەگرم ، دەتوانم داهێنانەکانی بە سەر ئەم چەند خاڵە دابەش بکەم :
١- ئەو گۆرانیانەی کە بە شێعرو ئاواز هی خۆیەتی .
٢- ئەو گۆرانیانە کە شێعرەکان شیعری شاعرانی ناسراوانی کوردن و ئاوازی هی زیرەکە .
٣- ئەو گۆرانیە فۆلکلۆریانەی کە زیرەک لە هەموو ناوچەو زارو بنزارەکوردیەکان وەری گرتووەو بە شێعرو ئاوازەوە گۆڕانکاری تێداکردووە .
٤- ئەو گۆرانیانەی کە لە میللەتانی تر وەری گرتووەو گۆڕانکاری لە شێعرو ئاوزەکاندا کردووە .

٥-ئەو گۆرانیانەی کە تەنیا ئاوازێکی لێ میللەتانی تر وەرگرتووەو گۆرانی تێداکردووەو بە شێوەی خۆیان بە شێوەیکی تری فۆلکلۆر یان شیوەی شاعیرانەوە گوتوویانە.
٦-ئەو گۆرانیانەی کە شیعرەکە هی شاعیرانی کوردەو بە ئاوازێکی بیانی بە گۆرانکاریەوە تۆمار کردووە .
٧-ئەوگۆرانیەی کە ئاوازی کۆسانی ترەو بە شێوەی خۆی یان شیوەی شاعیرانی تر و بە شێوە گوتنی خۆی گوتوویەتی .
٨-زیرەک لە گوتنی هەموو جۆرەگۆرانیەکان دا هونەرێکی زۆری نواندووە ، چ وەک شاعیرو چ وەک ئاواز دانەرو چ لە گوتنەوەی دا ،گۆرانیەکانی دەبەمەندو خۆش و جوان کردووە ، لە ئاوازدا بە تێکەڵکردنی دەنگی بەگۆیی وبەگۆی مانادار وشەی جوان و پاش و پێشکردنی وشەو کورتە ستۆو نوێ ستۆ و بۆئاوازی پێ لە ڕازاندنەوە دا، زیرەک ئەو هونەرەی لە گەڵ ئاوازەکانی نواندووە ، بە هەمان شێوە لەگەڵ شیعریشدا ئەمەی کردووە .
٩-زیرەک لە ئاوزو شێوەی گوتنی خۆیدا هێندە دەبەمەندە ، بەشێکی زۆری لە هەموو جۆرە گۆرانیەکان بە زیاتر لە ئاوازێک و زیاتر لە شێوە گوتنیک گوتووتەوە .

١٨/٦/٢٠١٩-هەولێر
کارێ پێداهەڵنانەکانی زیرەک کەلگەیەکی فراوانی بەقەد فراوانی کوردستان و پێ تەمەنە بە قەد تەمەنی داهینان . زیرەک ئەو گەلگەیەیە ئاستە ناسراوەو بەردەوام باس دەکرێت ، بەڵام، باسکردنەکان هێشتا زۆربەی هەرە زۆریان لەکەمینەویی و زانستی نین ..زانستی بە قەد داهێنانی زیرەک ! چەن ژیان و کۆسایەتی و هونەرو

مژووی زیرەک ڕەنگاوڕەنگەکی تاوسیرە ! هە موو ڕەنگەکانی تەدایو ڕەنگەکانیش بەردەوام لە گۆران و نوێ بوونەوە دان . ئەم پشترلە چەند نووسینەک دا داوای زانستی (زیرەکناسیی) و دامەزراندنی (نەوەندی زیرەکناسیی)و کاری (بەرەو زیرەکناسیی) مان کردووە ، لەم داویانە مەبەستمانە :
یەکەم : دامەزراندنی(نەوەندی زیرەکناسیی) ، کە لەو نەوەندە هە موو ئەو نووسەرو لێکۆڵەرانە تێیدا کەبنەوەو بەردەوام بە بەرنامە وزانستییەوە کار لەسەر لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان و کۆمەڵایەتی و هونەری زیرەک بکەن .
دووەم :لە(بەرەوزیرەکناسیی) دا مەبەستمانە هە موو بۆگە دەنگیی و وێنەیی قیدیایی و وێنەی فۆتۆگرافی و نووسراوو نە نووسراوکانی زیرەک کەبکرێتەوەو پاڵین بکرێ و بە پێی زەمەنی ژیان و قۆناخەکانی هونەری زیرەک ڕەزبەند بکرێن و بخرێنە بەدەستی لێکۆڵەران و نووسەرانی زیرەکدەست .
سێیەم : کارکردن بە دروستکردنی (زانستیی زیرەکناسیی) وئەمەش پاش لێکۆڵینەوەو هە ڵسەنگاندنی لایەنە جۆراوجۆرەکانی ژیان و هونەری زیرەک و گەیشتن بە تایبەتمەندییەکانی زیرەک لە هە موو ڕوەکەوە ئەم زانستە دروست دەبێت.
ئەگەر ڕەژە توانیمان ئەم کارانە بکەین ، دیارە ئەوکاتە کورد کەوتووەتە سەر ڕێگای ڕاستی ڕیزگرتن لە کۆمەڵایەتی و هونەری زیرەک ، ئەو کاسایەتی و هونەرەی پەیوست بە تێئۆری تایبەت دەکات بە ناسین و تێکەیشتنی هونەرو داهێنانەکانی ، ئەوەش لە بیر نەکەین ، ئەم کە دەنووسین : تێئۆرەکانی زیرەک لە بە کۆری کردنی ئاوازە بیانیەکان ، مە بەستمان ئەوە نیە – دەقی نووسراوی تێئۆرەکانی زیرەکت بخەینە بەردەست و یان ئەو تێئۆرە بە نووسین هە بن ! بەڵکو ئەم بە دوای بەکارهێنانی ئەو تێئۆرەدا دەگەڕێین لە نێو گرانیەکانی دا کە زیرەک بەو توانا بە سنوورەی کە خەی هە یەتی و لە کارە داهێنانە هونەریەکانی دا کردوویەتی ، واتە تیئۆرەکەی لە نیو کارە پر داهێنانەکانی دا دەدەزریتەوە .
ئەمەکەش بە بە نەی یادی(٤٧ ساڵەی ساڵەوتی زیرەک) دەرگایەکی تازە بەسەر جیهانی ناسیینی زیرەک دا دەکەینەوە ، هە رچەندە دەبە لەسەرتاوە دان بەوە دابنێم ؛ کەمن پسپۆری مەسیقاو دەنگ و ئاواز نیم و هیچ شارەزاییەکی زانستیانەم لە خوێندنەوەی نۆتە و لە زانستیی ئەم بابەتانە نیە! بەڵە من لەووی تیئۆرییەکی ئەدەبیەوە قسە لەم بابەتە دەکەم و مەجالە پسپۆرییەکە بە زاناو شارەزایانی مەسیقاو ئاوازو دەسەزانی زیرەک بە جێدەهێڵم !
من لەرە وەک کەسێکی زیرەکدەست و گوێگری بەردەوامی دەنگی زیرەک و

کەمیک شارەزا لە ژیان و کۆمەڵایەتی زیرەک ، باس لە تیئۆرەکانی بەکوردیکردنی ئاوازە بیانییەکان دەکەم و هەوڵدەدەم ڕێگا کە – کەمێک – خۆش بکەم و لە نێو گۆرانیەکانی دا هەڵی تیئۆرەکان دەدەزمەوە و دەیخەمە بەردەستی مامۆستا پسپۆرەکان وهیوادارم ئەوان بڕیار کارەکییەکەی ئەم تیئۆرە تەواو بکەن .
تایبەتمەندیی گۆرانیەکانی زیرەک :
زیرەک ژمارەی گۆرانیەکانی تا ئێستا بە تەواوی نازانرێ ، دوا ژمارە کە نووسەندەکی کلتووری لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەناوی کردووتەوە (٣٦٢٣)گۆرانیە، هەرچەندە پێم وانیە ئەم ژمارەیەش ژمارەیەکی جێگیر بێت ! بەهەرحال ساغکردنەوەی ژمارەی گۆرانیەکانی زیرەک کارێکی زۆر زەحمەت ، لە بەر ئەم هۆیانە :
یەکەم : شوێنی تۆمارکردنی زیرەک لە دوو وڵاتی داگیرکەری ئێران و ئیراق داو لە ئێستگەکان و ئاهەنگە جەماوەریەکان و دانیشتنە تایبەتەکان ، هەندێ زۆرو هەندێ پەرتن بە هیچ کەس لە داهاتووەکی زووودا کۆناکرێنەوە .
دووەم: هەندێ لە گۆرانیەکانی زیرەک لە ناوچوون بە هەرهۆیەک بێت ،بەدەستی ئێنقەست یان بە
هۆی بێ کەسی و بێمانای و بێ ئەرشیفی زیرەک لە زەرکاتی ژیانی دا.
سێیەم : هەندێ ئاهەنگ و گۆرانی زیرەک بە کەسانی تایبەت و لە ماڵان تۆمارکراون ، ئەم خاوەن ماڵانە وا دەزانن و لایان وایە کە جەمە خوارەنەکان داوەتە زیرەک ، ئیتر ئەم گۆرانیانە هیچ مافێکی زیرەکی بەسەرەوە نەماوە بۆیان ناکێنەوە !!
.من بە هۆی ئەو بەردەوامی و تەمە نە درێژی کە لە منداڵیەوە گوێ لە گۆرانیەکانی زیرەک دەگرم ، دەتوانم داهێنانەکانی بە سەر ئەم چەند خاڵە دابەش بکەم :
١-ئەو گۆرانیانەی کە بە شێعرو ئاواز هی خۆیەتی .
٢-ئەو گۆرانیانە کە شێعرەکان شیعری شاعرانی ناسراوانی کوردن و ئاوازی هی زیرەکە .
٣-ئەو گۆرانیە فۆلکلۆریانەی کە زیرەک لە هەموو ناوچەو زارو بنزارەکوردیەکان وەری گرتووەو بە شێعرو ئاوازەوە گۆڕانکاری تێداکردووە .
٤-ئەو گۆرانیانەی کە لە میللەتانی تر وەری گرتووەو گۆڕانکاری لە شێعرو ئاوزەکاندا کردووە .
٥-ئەو گۆرانیانەی کە تەنیا ئاوازەکەی لە میللەتانی تر وەرگرتووەو گۆڕانی تێداکردووەو بە شێعری خۆیان بە شێعریکی تری فۆلکلۆر یان شیعری شاعیرانەوە گوتوویەتی.
٦-ئەو گۆرانیانەی کە شیعرەکە هی شاعیرانی کوردەو بە ئاوازەکی

بیانی بۆ گۆڕانکاریەکان تەماری کردووە .
٧-ئەوگرانیەی کە ئاوازی کەسانی تر و بە شعری خۆی یان شیعری شاعیرانی تر و بە شێوە گوتنی خۆی گوتوویەتی .
٨-زیرەک لە گوتنی هەموو جۆرەگرانیەکان دا هونەرکی زۆری نواندووە ، چ وەک شاعیرو چ وەک ئاواز دانەر و چ لە گوتنەوەی دا ،گرانیەکانی دەوڵەمەندو خۆش و جوان کردووە ، لە ئاوازدا بە تێکەڵکردنی دەنگی بۆگەیی وبۆگەی مانادار وشەی جوان و پاش و پێشکردنی وشەو کورتە ستۆو نەوە ستۆ و بۆئاوازی پێ لە ڕازاندنەوە دا، زیرەک ئەو هونەرەی لە گەڵ ئاوازەکانی نواندووە ، بە هەمان شێوە لەگەڵ شیعریشدا ئەمەی کردووە .
٩-زیرەک لە ئاوزو شێوەی گوتنی خۆیدا هەندێ دەوڵەمەندە ، بەشکی زۆری لە هەموو جۆرە گرانیەکان بە زیاتر لە ئاوازەک و زیاتر لە شێوە گوتنیک گوتووتەوە .

کەسایەتی هونەریی زیرەک :
هەموو ئەو تیئۆرە جۆراوجۆرانەی کە کەسایەتی داهێنەر دەخەنە بەرتیشکی لێکۆڵینەوە ، ناتوانن بەو لێکۆڵینەوانەی کە تائێستا کردوویانە کەسایەتی داهێنەرانەی زیرەک بەتەواوی بخوێنەوە !چۆن زیرەک بۆاستیی کەسێکی جیایە ، جیا لە هەموو داهێنەران .هەر بۆیە پێویستە دەکات بە تیئۆری داهێنەرناسیی نوێ و تایبەت ، لەکۆڵینەوە لە کەسایەتی و هونەری تایبەتی زیرەک بکەین لەبەر دەمەوە باسی چەند خاڵێک بکەم کە (دکتۆر محەمەد ئەکرم ئەلعەدلونی)لە باسی داهێنەراندا باسیان دەکات و لەگەڵ کەسایەتی هونەرمەندانەی زیرەک دەگونجێن .
یەکەم: داهێنەر- توانایەکی بەرزی هەیە بە بیرکردنەوەو نوێکاری خەشدەوە .
دووەم : توانای خۆگونجاندنی بەپلەی هەیە لەگەڵ گرانکاریەکان.
سێەم : زۆر پشت بە هەست و مشاعیرکانی خۆی دەبەستێ .
چوارەم :بڕوای بە خۆی هەیە، هەست دەکات دەتوانی داهێنانکان جێ بە جێ بکات.
پێنجەم: حەز بە کاری سەرکەشی دەکات ولە ڕەتین بەزارە.
شەشەم:ئارەزووی سەفەر وگەشانی زۆری هەیە .
حەوتەم :بەڕەوشتە بەڕێزە ، قسە لەڕووەو سەربەخۆیەو کەیفی بەدەستەوەیە و تونەوتیژی نایە.
هەشتەم : خۆاگرو پشودرێژ بەرامبەر گەلەکەیی و غەدر.

نەیەم : بەرامبەر تاقیکردنەوە مرۆیەکانی دەورو بەروجیهان کراوەیەوە .
دە یەم :لێکاتی داهێناندا هەست بە دڵخۆشی و ئاسودەییەکی زۆر دەکات .
یازدە هەم : لێزانی زۆر لێجوانیەکان دەبینێ .
ئەم سفەتانەو زۆری تر لە کەسایەتی زیرەک دا کەبوونەوەو زیرکیان کردبوو بەم داهێنەرەی کە ، ئاستی داهێنانی بە شێوەیەکی تایبەت بە خۆی گەیاندووتە شوێنێک کە تا ئێستا هیچ داهێنانێک پێی نەگەیشتووە .
بە بوونی ئەم خاڵانەو زۆری تریش زیرەک هەشتا لەدەرەوی هەموو تیئۆرەکان دەمێنێتەوەو خاوەنی کەسایەتی دەروونی و کۆمەڵایەتی و هونەری خەیاڵی و تەواوی خاڵەکانی داهێنانی زیرەک ، زیرەک لە هەموو داهێنەرانی تر جیا دەکاتەوە ،
.چەن هونەرمەند حەسەن زیرەک :
١-ئەلف و بێی هیچ جۆرە خوێندنەکی نەخوێندووەوە نەیزانیوە بنووسێ و بخوێنێتەوە .زیرەک خۆی لە چریکەی کوردستان دەنووسێ (هاونیشتمانی خۆشەویست !خەتان ئەزانن کە من لە کەردنەوەی ئەم پڕۆژەدا، تەنیازمانم کاری کردووە. لە پێنووس دا، بانێ میدیەی زەندی ؛ هاوسەرم، یارمەتی داوم).
٢-زیرەک دەرچووی هیچ قوتابخانەیەکی دیارو ناسراو هونەری و ناهونەری نیە.
٣-زیرەک بە فێربوونی هونەرەکەی لە هیچ نەوەندەک خۆ و داهێنانەکی نەکردووە.
٤-زیرەک شاگردی هیچ مامۆستایەک نەبووەوە،چکەی هیچ کەسەکی دیاری هەڵنەگرتووە .
٥- زیرەک لە ماڵەکی هەژار –ئاگرباڵین ماڵ- ژیاوەو لەو ماڵە هەرلەمنداڵیەوە دەرگای دەزگای بڕووداکردووتەوە.
٦-زیرەک لە هەموو سۆزەکی دایک و باوک وخانوادەیی بە بێش بووە .(کە بە بە گەورە.کە بەرللابە – وەک منی لە دە زەحمەتە چابە).
٧-زیرەک ژیانی خۆی لەسەرتاوە زۆر لەژێر سفرەوە دەست بەکردووە وقەناخ بە قەناخ و جار لەدوای جار زۆر بە کارەسات گڕاوەتەوە سەر سفر و لەژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و دەروونی خۆیدا (هەشت نە ساڵە بووم، بووم بە عەمەلە لەکارکردنا زۆر ئەمکرد پەلە).
٨-زیرەک ئاگرچی بە هەی کەسایەتی لەهاتوویی خۆی و هونەرە بەرزەکەی دەستی زۆرو گوگری زۆرترو هەواداری زۆری هەبووە ، بەڵام ؛ ئەم دەستانە لە هاوکاری زیرەک دا کەمدەست و سنووردارببوون ، بە پێچەوانە دوژمن و دژانی زیرەک دەوڵەت و دەسەڵاتدارو دەزگا

ناوبەدو بەدکارەکانی ئیراق و ئیران بوون . هە ربەیە بەردەوام سەبەری مەرگی بەسەرەوە بوو دەرگای بەندیخانەی بەووداکرابووەو ناحەزان بەی لە کەمین بوون . هە رئەوەش بوو زیرەک لەگەڵ ئەم هەموو ژیاندەستی و کوردبوونەو ئاشقە جوانیەی خەی دواجار ناچار بوو بە هەموو قەناعەتەوە بڵێ هەندەم نەماوە بمرم و بچمە ژێرگل و بەشەری کورد نەبینم !!) ئەو کوردەی زیرەک لە ژیانە دەزیخیەکەیدا بەردەوام جوانترین ئاوازو خەشترین مەقام و بەرزترین شەعری گەرانی زیرەکانەی بەو پەڕە داهێنان و بەو ئاستە بەرزەی داهێنان پەشکەش کردوون و بولبول ئاسا دەیچریکاندو کەو ئاسا دەیقاسپاندوخەم و ئازارەکانی خەی میللەتەکەیی و مرۆقایەتی بەو پەڕە شادیەوە بەدەنگە زولال و بە هەشتیەکەی بە هەرزانترین نرخ و هەربە خەڵایی دەبەخشیە میللەتەکەی و دەیگوت ێ زێر چاک دەزانم چۆنیان دە خەش بکەم .)
بەڵێ ؛ ئەو زیرەکە کە دەوڵەمەندترین هونەرمەندی جیهان بوو لە ڕووی ژمارەی بەرهەمی هونەری و داهێنانەوە ! دواجار لە هەرە ژارترین ڕەژەکانی دودوایی ژیانی بەدەستی شاگردانی ساواک ژەهرکوژکراو بە تەمانی پەنجا ساڵ و شەش مانگیەوە ، بەدەی پەهیواو بە گەرووی پڕ لە ئاوازەو دڵ پڕ عەشقە کیەوە چووە سەر کەوی ناڕەشکەن و فەرمووی (لەپآش مەرگم چ فایدە بیتەسەرگەم و حەلواو سەڕەژم بە چیە !؟)
زیرەک ..کەمرد نەکاری هەبوو، نە پول و پارەیەکی هەبوو، نە خانوو ناوماڵێکی هەبوو..هەژارو زگوتەک بوو ..لە هەموو هەژاران هەژارتر ! ئەو هەژارو زگوتە ..ئەستا گەورەترین و دەوڵەمەندترین و بەرزترین هونەرو داهێنانی بە بەجە هێشتووین .
کەسایەتی هونەرمەندانەی زیرەک :
زیرەک هەربە سروشتەوە کەسێکی لیهاتتوو زیرەک و زانابوو،جگە لە لێهاتووی هونەری هەرکارێکی تری بە ناچاری و برسیەتیەوەکردبە ، سەرکەوتوانە کردوویەتی میرزا کەریم خەشناولە بارەی زەوق و کاری زیرەک لە جوانکردنی کانی مەلا ئەحمەد دەنووسە :(سەیرم کرد ئەو چایخانە پیس و پڕخە وناشیرینە، بووە بە گازینەیەکی خەش و پاک و خاوێن وسپی کاری وچیمەنتەکراو، هەرجەز ئەکەی لەی دانیشی .) هەرئەو زیرەکیەش چاوو گوێ و هەست و بیرێکی پانەامەیی پێدابوو، هەرلە منداڵیەوە هەرچی دەبینی و دەبیست لە مەشک و دەی تەمار دەبوو ، جا لە برسیەتی بوا یان دەربەدەری ، لە بەندیخانە بوایە یان ئاوارەیی ، ساغ بوایە یان نەخەش ..هەرچی دەبیست و دەبینی دەبوون بە زەخیرەی داهێنانەکەی .
لە ئەو ئەم هەموو بەد بەختی و چارە ڕەشیەیدا جاوەکی جوان بین و

دەکی گەشبین و ئارەزووکی لە بن نەهاتووی هە بوو ، هە تا بێی ئاشقە ژیان بوو ، ئاشقە جوانی و ئافرەت بوو ، ئاشقی کوردو کوردستان بوو ، ئاشقی سروشتە جوان و دڵنگاو دڵنگە کەی کوردستان بوو، زەر ئاشقە هونەرو دەنگخۆشی بوو ، هونەرمەندە مەزنە کانی خۆش دەویست و باسی گەورەیی دەکردن ، لە کاستی ئەبوسەباح دەفەرموو ؛ (عەلی مەردان بەرزە ، کورد قەدری نازانی من قەندەرەکانی دەخەمە سەر چاوم) هە تا بێی شارەزای ئاوازو کلتوری کوردی خەمان بوو ، بە هە موو زارو بنزارو فۆلکلۆریەکانیەوە . هە ر ئاوازێکی بیستبا ..ئاوازی ناوچەیەک لە ناوچەکانی کوردستان بوایە یان ئاوازی میللەتانی دەورو بەر ، ئەوەی ویستبای وای دەگێی و دەسکاری دەکرد ، دەیکرد بە(ئاوازی زیرەکی)انە ، سەیری کە چ هونەرمەندێک هە یە ..ئاوا بە جوانی وسەرکەوتوویەوە ،شیوە زارگێیی و زمانگێی وئاوازگێی بکات، لە نەوان بنزارو شێوەزاری کوردی و زمانەکانی کوردی وفارسی و ترکی و ئازەری وعەرەبی دا، بەبێ ئەوەی هیچ لەنگی و ناڕێکی و هە ڵەیەک بکات ، لە ڕووی گوتن و ئاوازودەربڕینی وشەو ڕستەکانی هونەری وئاوازو زانستی زاروزمانەوە . لە گەرانی گوتن دا زیرەک زمانەوانترین گەرانیبێژە کە وشەکانی جوان و دڵەمەندو گەرم و شەرین دەکات .

زیرەک و مەسیقا :

زیرەک لە ژەر ناوی (هونەر و مەسیقا) بە شەعرزەر پسپۆرانە لە (چریکەی کوردستان)ی خۆیدا باسی هونەرو مەسیقاو ئامیرە مەسیقیەکان و جۆری دەنگیان و کاریگەریان لە سەر گوێگر دەکات . ناوی زیاتر لە چل ئامێری مەسیقا دەهێنێ و کەم و زەر باسی مەژوو وەات و نەتەوەکانیشیان دەکات و دەنووسێ :

مەسیقا ! شەرتە هاوەازم تە بی
پاشی مردنیش دەمسازم تەبی
مەسیقا ! هە ر تەی روح و گیانی من
مەسیقا ! خۆشی بە ژیانی من

ئەمە دەری دەخات کە زیرەک چ بە هۆشیاری و زانایی‌ەوە لەگێ مەسیقا ژیاوە . سەیریکە چۆن باسی یەک یەکی ئامیرەکان دەکات :

((تەنبوور)) نەجیبە،سەدای زەر گەرمە
دەنگی مەحزوونە پەردەی لەبەرمە
((دووتار)) و ((گیتار))، شاگردی ((سە تار))
دەنگیان هەند خۆشە ، لە دە دەبەن بار
دەنگی ((ماندەلین))،گرمەی((ترەمپێت))
دەتاتە خەیاە سواری ئەسپی کوێت

بەمجۆرە بەدوا دادێواو ناوی زەر ئامێر دەنی کە تا ئێستاش لە نەو

ئەدەبیاتی مۆسیقای ئەمەدا ، بەم ڕووەی و شارەزاییەوە ناویان نابیسین ! چ جای ٦٥ ساڵ بەر لە ئەمڕۆ ، کە ئەم ش بە زیرەکی نەخوەندەوار دەچێتە پاڵ داهێنان و زیرەکی و شارەزاییەکەی ، جگە لە باسی ئامیرەکان و جۆری ئاوازیان و کاریگەریەکانیان لەسەر دڵ و دەروونی گوێگر ، ئەوا بە شێعر نووسینی ئەم بابەتەش جارێکی تر زیرەک دەبات پاڵ ئەو شاعیرانەی کە هونەری شیعریان بە فەربوون و زانست بە تایبەت زانستی مۆسیقا بە کارهێناوە .
ئەم شێعرەی (هونەرو مۆشیقا)یەی زیرەک دەقەکی گەورەو بەردەستە بە بەزانستی خوەندنەوەی زانیاریە هونەری و مۆسیقیەکانی زیرەک و شاوی ئەوپە پسپۆرانی مۆسیقا بە وردی و زانستیەوە لێی بکۆڵنەوەو توانای زانیاری و هوشیاری زیرەک لەم ڕووەوە دەربخەن .

تیئۆرەی زیرەک بە بەکوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان .
هونەرمەندیی زیرەک لە تەنیا سنووردەک نەوەستاوە ، پەش ئەوەی باسی بەکوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان بکەین ، واچاکە باسی ئەوەش بکەین کە زیرەک ئاوازە زاراوە یەی کوردیەکانیشی کردووە بە (ئاوازی زیرەکی) *١ چەن زیرەک بەتەواوی شارەزای ئاوازو کلتوری هە موو ناوچەو زارو بنزارەکوردیەکان بووە و زۆریانی گۆیوە بە – ئاوازی زیرەکی – سەیرکە :
*ئاوازی (لوێی) دایە دایە وەختی جەنگی گۆیوە بە (لایە لایەت بەدەکەم ، بەلکم خەو بتباتەوە)
*گۆزیە زۆزیە تەم دارە مەوی – لەئاوازەکی هە ورامیەوە وەریگرتووە .
*مەیرە مەیرە- ی لە ئاوزەکی کرمانجی سەروو وەرگرتووە .
*فەلەکە براینە فەلەکە- ی لە ئاوزی حەیرانی دەشتی هە ولێر وەرگرتووە .
زۆریتریش .لەڕدا پسپۆرانی مۆسیقاو ئاوازی کوردی دەتووانن ، ئاوازەکانی ئەم گۆرانیانەو زۆری تری زاراوەکوردیەکان بدەزنەوەو تایبەتمەندیەکانیان لەڕووی – دەنگ مۆسیقی – و خوەندنەوە نەتەیەکان – دەستنیشان بکەن و بەراوردیان بکەن لە گەڵ ئەو گۆرانکاریانەی کە زیرەک کردوویەتی و ئاوازە تازەکەی لە برهە م هێناوە .
-دەتوانین ئاوا هەلکاری بە بکەین : -(دەستنیشانکردنی تایبەتمەندیەکانی ئاوازەکە پەش دەسکاری زیرەک) -(دەستنیشانکردنی تایبەتمەندی ئاوازەکەی زیرەک دوای دەسکاریەکە) -(دواتر سەیری ئەو گۆرانکاریانە بکرێ کە زیرەک لە ئاوازەکەدا کردوویەتی)
-بە نموونە :

– چ لابردوو ؟ -چی دەسکاری کردوو ؟ -چی زیادکردوو ؟
ئەگەر ئەم لە گەڵ هەموو ئەو گرانیانە بکەین کە زیرەک لە ئاوازە جیاجیاکانی شۆڕاردا جیاجیاکان کردوویەتی ، لە ئەنجام ئەوە دەردەکەوێ کە زیرەک لە گەڵ هەر شۆڕاردێک و ئاوازێک کردوویەتی وبە کەی ئەم گەڵانکاری و لابردن و زیادکردن و دەستکاری کردنە ، دەگەینە هەڵی تێئەرکە و بەمان ڕوون دەبێتەوە کە زیرەک لەسەر چ یاسایەکی مەسیقا داهێنانی لە ئاوازە فۆلکلۆری و شۆڕارەکانی کردوو .
تێئەری گەڵانکاریی ئاوازە بیانیەکان :
بە گوێ گرتن لە تەواوی گرانیەکانی زیرەک ، بەتایبەت ئەو گرانیانەی ئاوازەکانیان لە گەڵان و دەستکاری و زیادکردنی ئاوازە بیانیەکان کردوویەتی و ئاوزەکی زیرەکی کوردی بەرهە مهێناوە .
بە هەمان شێوەی گەڵنی ئاوازە کوردیە شۆڕارە جیاجیاکان زیرەک ئاوازی میللەتە جیاجیاکانیشی گەڵوەو ئاوازی نوێی و زیرەکیانەی کوردی بەرهە مهێناوە ، بە دەزینەوەی تێئەری ئەم داهێنانەش دیسان پسپۆرانی مەسیقای کوردی بەتایبەت و پسپۆرانی مەسیقا بە گشتی دەتوانن :
یەکەم : تایبەتمەندیی کلتوروئاوازی هەر ریەک لە ئەو میللەتانە دەستنیشان بکەین کە زیرەک ئاوازی لەورگرتوون ،وەک فارس و ترک و ئازەرو عەرەب و ئەرمەن وهیند و یەنان و ئینگلیزو ڕوس و… تادوایی .
دووەم: دەستنیشانکردنی ئەو ئاوازە تایبەتیی بە نموونە کەزیرەک لە فارسی وەری گرتوو .
سێیەم : دەستنیشانکردنی ئەو گرانیەی تایبەت لەو ئاوزە فارسیە وە زیرەک دایهێناوە .
چوارەم : زیرەک چی لە ئاوازو دەنگەکان زیادکردوو ؟
پێنجەم : زیرەک چی دەنگ وئاوزەکان لابردوو ؟
شەشەم : زیرەک لە دەنگ و ئاوزەکە چی دەسکاری کردوو ؟
حەوتەم : دواجار زیرەک چ جۆرداهێنانێکی لەو گرانیە کردوو ؟
ئەگەر پسپۆران بەوردی و زانایەوە ئەم کارە لە گەڵ هەموو ئەو زمانانەوە بکەن کە زیرەک ئاوازی لەورگرتوون و داهێنانی پێکردوو ، دەردەکەوێ زیرەک بە چ سیستەمێکی گەڵانکاری لە ئاوزە دەستنیشانکراوەکان ئەم هەموو داهێنانە مۆزنی کردووو ئاوازی کوردی پێ دەوڵەمەندو چالاک و نوێ کردووتەوە .

زانستی مەسیقای دەروونی :
گرانی گوتنی زیرەک زۆر ڕوهە ندە ، بە نموونە ئەگەر بتەوێ

لەکەینەوە لە ئاوازی گەرانیکی زیرەک بکەیت ، ئەگەر لە چاوی زانستی دەروونناسی مەسیقاوە ش لەی نەکەیەوە ، ئەوا کارەکەت ناتەواو دەبێت ، چەن زیرەک هەر هەموو گەرانیکانی کاریگەری دەروونیان بەسەرەویەو ئەم کاریگەریەش هەزەکە لە هەزەکانی داهێنانی زیرەک . سەیرکە لە گەنجی و لەشاری بەغدادا دەڵێ : (هەروەک سەماوەر لە گەو لە جەشم خەلکی غەم دەکەڵ من غەم دەفرەشم) و هەر لەو بەغدایە هاوار دەکات (بەکەسم لە و بەغدایە !!)کەچە لە نەخەشی و پیریی داو لە نە خەشخانە دەفەرموو ە ساقی ئەبابی منت وە ئەستە – دنیایەو وەسیەت ئەکەم لە لای تە –گەر هاتوو مردم هەربە مەی بمشۆ – گریانم ناوی بەم مەکەن شەون و ڕۆژ – ئاخی پیریەتیم هێناوە شنە) ئەم ەستە کورتانە پەاو پەن لە هەستی دەروونی چەند ڕەهەندە ، (بەکەسی بەغداو ئاخی پیریەتی شنە)بەغداو گەنجی و ئاوارەیی و بە کەسەڵ !! شنەو ئاخی پیریی و نەخەشی ! ئەم ەستە کورتانە پەاوپەن لە هەستی دەروونی گەرم و ساردو دژ بەیەک ، کەچی هەر ڕئەوە زیرەکە دەتوانێ لە هەموو کاتەکدا و هەموو حاڵەتکی کەمەایەتی و دەروونیی جەستەیی خەی بکات بە هەی داهێنان .
پەشتر گوتمان زیرەک بە چاوو هەستی پانەامەیی سەیری سروشت و کەمەڵ و ژیانی دەکرد ، بە ئەو هەر مرۆڤ هە نە بوو بە داهێنان ، بەڵکو گۆەی باوو خوەی ئاوو دەنگی مەڵ و حیلەی ئەسپ و دەنگی قازو بازو قومریش ئاوازو دەنگی سود لەوەرگرتن بوون . هەر بەیە پسپەران لە دەزینەوەی تایبەتمەندیەکانی (دەنگی زیرەکی)دا ئەرکی گران و زانستیانەی زەریان لە پەشە . هەر لە بەر ئەمەش چەن بەدوای ڕەشە ئاوازیەکانی زارو بەزارە کوردیەکان و ئاوازی میللەتەکانی دەوروبەردا دەگەڕەن ، ئاواش پەویستە لە نەو گەرانیەکانی زیرەکدا بە دوای دەنگە سروشتیەکان و دەنگی مەڵ و باەندەو ئاسک و ئەسپیشدا بگەڕەن . بگەڕەن و بزانن چەنی بەکارهێناون و چ داهێنانکی پە کردوون ؟!

١٥-١٨/٦/٢٠١٩-هەولێر

---

*١- ئاوازی زیرەکی :مەبەست هونەرو ئاوازو گوتنی تایبەتی هونەرمەند حەسەن زیرەکە ، کە نە وەک کەسە لە ابردوو ، نە ئەستا لە کەس دەچە و نە لەدا هاتووش کەسەکی زیرک ئاسا پەیدا دەبێت .

کۆی ئاوردانەوەیەک لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە لە ئۆتاوا/ کەنەدا بڵاودەکرێتەوە

ئاوەدانەوەیەک لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە؛ ئەوەڕ کۆمەک بوو پێگەی هۆشنبیری کوردیی ئۆتاوا لە سەکۆی خۆی لە ئۆتاوا/ کەنەدا هەکیخستبوو. سەرەتای کۆمەکە بە ساتەک بەدەنگی بە هەزگرتن لە هونەرمەندان م.سەردار ئەحمەد(باب سەردار) و هونەرمەند ئیسماعیلی سابووری دەستی پێکرد. پاشان هونەرمەند م. ئارەزوو ئیسماعیل مەنسوور بەهۆوەبەری پەیمانگەی هونەرجوانەکانی شەهید جەعفەر لەکۆیە، بەوتەیەکی کورتی هەزلەنان بە یادی م.سەردار و ئەو پێکەڕە مەداڵیایەی کە لە لایەن هونەرمەندی پێکەرساز کاوان قادر و وێنەیەکی سکەچ لە لایەن هونەرمەند وریا ئەحمەدە وە بە یادی چڵەی م.سەردار هەکخرابوو لەکۆیە وەک هەزلەنانەک نمایشکراو بەدیاری پێشکەش بە کەسایەتی هونەری و ئیداری کران لەهەمان هەژدا. شایانی باسە کە ئەو پێکەڕە بە سەرپەرشتی پێگەی هۆشنبیری کوردیی ئۆتاوا لە لایەن ئاراس هەشید ئارەزوو ئیسماعیل مەنسوور ئەنجامدرا و تەچوونەکەی لە لایەن گەران ئازاد ئەندام پەرلەمانی خوولی پێشووی پەرلەمانی کوردستانەوە دابینکرا. تەواوی پێکەڕەکە لە کەنەدا ئەنجامدرا و قاپبەکەی نەردرایەوە بە کۆیە، ئەندامانی تیپی مۆسیقای ئارامی هەح کۆپیان لەبەرگرتەوە. ئەو پەیامەی هونەرمەند ئارەزوو ئیسماعیل بە شەوەی کرتەی ڤیدیەیی پێشکەشکرا. د.هەحیم سورخی مامۆستای میوان لە دانشگای کارلتەن لە ئۆتاوا پەردەی لەسەر پێکەرەکەی م. سەردار لادا و هەر بەوبۆنەوە وتەیەکی کورتی لەسەر هەڵەی هونەرمەندان لە زیندووهەشتنەوەی کەلتور و مەژووی نەتەوەیەک باسکرد.

بەگەی دووەی کۆمەکە کە لەلایەن ئاراس هەشید و هەز بەکرەوە بەهۆوەدەبرا، بریتی بوو لە گفتوگۆی ڤیدیەیی لەگەڵ م. سەفین عبدالخالق سەرەکی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بوو کە لەلایەن ئاراس هەشیدەوە ئامادەکرابوو، و هەز بەکر ئەرکی مەنتاجکردنەکەی لە ئەستۆ گرتبوو. ئەم گفتوگۆیە ئاماژە بوو بۆئەرک و ماندووبوونی

لێنەبڕاوەی چەند نەوەیەک لە هونەرمەندانی شاری کۆیە. ئەو تیپە بچەندان قەناغی هەورازونشێودا تێپەڕیوە، بەڵام پەیامەکەی کە هونەرە بە مرۆڤایەتی لەدەستنەداوە. هەروەها ناوەڕۆکی گفتوگۆکە باسی لە زەر دەورانی مێژوویی چەنیەتی دروستبوونی ئەو تیپە کرد. جگەلەوەی کە ئەو تیپە ئێستا چەن بووەتە مێژووی شاری کۆیە و خەباتکەی و مێژووە کەمەایەتیەکەی. جەی خەیەتی کە ئاماژە بەو بڕاوردبکەین کە بەڕێز سەفین ئاماژەی بەکرد لەگەڵ پەیامی ئەو تیپە و بەناو هونەر و هونەرمەندانەک کە ئەمڕۆ تاادەیەک نوێنەرایەتی هونەری کوردی دەکەن، وە ئەو سنووربەندیەی کە ئەوان دەیکەن لەگەڵ هونەری بازرگانی. لەکۆتاییدا دەبە ئەوە بڵێین کە ئەم گفتوگۆیە وەڵامی زەر پرسیاری مێژوویی هونەری و ئیداری و کەمەایەتی دایەوە لە میانی دەتوقێیەکەدا.

بەگەی کۆتایی؛ نمایشکردنی گفتگوگەی مێنتاجکراوی بەڕێز ئەمیر محمد مستەفا کەبابچی(کۆیی) بوو. ناساندنی ئەو بەڕێزە بە ئامادەبووان وەک نموونەی کەسی (لەخەبووردوو، ماندوونەناس، بەفیز، بەتەماحی ماددی، هەشیاری هونەری، پەیبەر بە گرنگی و سەزی بە ئەرشیف، هەروەها پاپشتی سەرەکی م. تایەر تەفیق لە تەمارکردن وپاراستنی گەنجینەی دەنگی ئەو هونەرمەندە و چەندان سفاتی دیکەی کە کەمن ئەو مرۆڤانەی ئەم کاراکتەریان تێدابێت) . سەیرکردنی ئەو گفتوگۆیە وێنای مرۆڤکی ڕاستگۆ و سادە و پراوپڕ لە هونەر و قەدرزانی هونەری لایە. هەروەک ئامادەبووانیش دوای کۆتایی کە ئاماژیان پێدا، کە کوردستان دەبێت شانازی بکات کە کەسانی لەوشێوەی هەیە و توانیویانە ئەو پەیامە پاکە بگوازنەوە بە نەوەی سەردەمی بڕامبەرکە.
لەکۆتاییدا وەڵای دەستخۆشی و سوپاسی تایبەت بە بەڕێزان ئارەزوو ئیسماعیل و سەفین عبدالرەزاق و ئەمیر کەبابچی و هەز بەکر. مەداليايەکی م. سەردار ئەحمەد پێشکەش کرا بە هەز بەکر کە بەماندووبوونی ئەو کۆتایی بەئەنجام گەیەندرا. مەداليايەکە لە لایەن بەڕێز شەهرام دەستان سەرەکی کۆمیونیتی کوردی ئەتاواوە پێشکەش کرا.
بەشی میدیای پەگە/ ١٨ی حوزەیرانی ٢٠١٩
پەگە سەکۆیەک بە هەموان

زنجیرەی وتار و وتووێژ لەگەڵ ئاگەیاندنی کوردی 2- ...سیروان کاوسی

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ....

...بۆچی بردنەوەی ئۆغلۆ دڵخۆشی نەکردم ؟ عیماد عەلی

بەڵێ لە رووی تەکتیکیەوە کورد جۆرە یەکی باشی کرد، ملهوڕی ئەردۆگان بەر بەربەستێکی گەورە کەوت وتا رادەیەکی توشی شکستی خۆی هات سەری دای لەتاشەبەردی کەلەرەقی خۆی و دەکرێت هەندێك بە ئاگای بێنێتەوە ، بەڵی کورد لەمەودوا وەکو ژمارەی رێژەیی بەهێز و بەکو وەکو هێلکەی تەرازووەکە رێی خۆی لە سیاسەتی گشتی تورکیا و حساب بۆ کردن و هاوکێشەکان دەبینێت و هیچ ئەردوگانێك ناتوانێت خۆی لەو واقیعە گەل بکات، بەڵێ دەرئەنجامەکانی هەبژاردنی شارەوانی

ئەستەنبوڵ لەم قۆناغەدا لە زۆر رووەوە بە ناراستەوخۆش بێت لە قازانجی کوردە بە گشتی، بەڵام ئایا ئەمە دڵخۆشکەرە بۆ ئامانجە ستراتیجیەکانی کورد و کوردستان؟

هەر کەسێك بە مێژووی دوورودرێژی جەهەپەدا بچێتەوە و بەکو تێڕامان لە قسە و رەفتار و دروشمەکانی سەرکردایەتی بکات دڵخۆش نابێت، ئەگەر ئێستا و لەم وەزعە تا رادەیەك لاوازەیدا لە ئاست مافە گشتی و سەرەتاییە گشتیەکانی گەلی کوردستان بەم شێوەیەی بێت، ئەگەر بە یەکلایی رەتیاننکەتاوە لەبەر پێویستیی کاتی بە کورد بۆ هەڵبژاردنەکان، ئەوە بۆ دەنگی هەڵبژاردووە و بۆهەڵوەستی دەربڕیوە، بەڵام تاڵە موویەك لە رەفتار و بۆچون و سیاسەت و مامەڵەکانی ئەتاتۆرك لەمەر پرسە ستراتیجیەکان لەم حزبەدا نەگۆڕاوە. ئەم دوو حزبەی تورکیا(ئاکەپە و جەهەپە)ئەگەر تائەنتکەك دوو ئاراستەی جیاواز لە بەرەوەبردنی تورکیا و ئامانج و ڕێباز و فکر و ئایدیۆلۆجیان هەبێت، بەڵام لەمەڕ پرسی کورد جیاوازیەکی ئەوتۆیان تێدا نیە کە لە بەر دەرئەنجامێکی هەڵبژاردنێك لەم جارەی ئەستەنبوڵ کورد شاگەشکە بکات و وا بزانێت لە رووی پرسەکەی و قوڵایی کێشە مێژوویەکەی شتێك سەوز دەبێت و هەنگاوێك دەچێتە پێشەوە. بەڵی ئەم هاوپەیمانێتیە تەکتیکیە بۆ کاروباری ڕۆژانە و ململانێی حزبی کارێکی ئەرێنیە، بەڵام ئەگەر داشی هەر یەك لەو دوو حزبە باڵاتر بێت بەلەبرچاوگرتنی روانینی ورد بۆ هەر یەکەیان ئەوە رەنگە بەزیاتر قوبونەوە و وردبونەوە لە هاوکێشەکە و مێژووی هەردوو حزب، ئەوا رەنگە زیاتر ڕەشبین بین و چاوەڕێی رەفتاری باشتر لە جەهەپە نەکەین، ئەگەر دروشم و بانگەشەی هەر یەکەیان بەینیە بەرچاومان لەوەدا یەکلایی دەبینەوە کە تەنانەت خەیان لەقەرەی هیچ شتێکی گرنگ بۆ کورد نەدا و پەیمانی بەدیهێنانی تەنانەت بچوکترین مافی کوردیان لە هیچ پاریزگایەکی تورکیا لە هەڵبژاردنەکاندا نەدا بە پارێزگا ناسراو کوردیەکانەوە نەك ئەمڕۆ بە دووبارەکردنەوەی ئەستەنبوڵ بیدەن.

هەرچەند زۆرێك لە سەرکردەکان هەڵبژاردنی ئەستەنبوڵ بە بربڕەی پشتی سەرجەم هەڵبژاردنەکان دادەنێن و هەمای جەماوەری و پێگە و قورسایی هەر حزبێك لەسەرجەم تورکیا دەردەخات بەڵام ئەوەمان لەبیر نەچێت کە تورکیا سیاسەتی ناوەندی خۆی لەمەڕ دەوڵەت هەیە و لە ڕووەوی پیادەکردنی سیاسەتی گشتی هەڵکی تایبەتی خۆی هەیە کە هەردوو حزب ناتوانن خەیان لێلادەن و تاکرەوانە هەنگاو بنێن، بەگەش لەسەر ئەمە ئەگەر سەرەتاکانی ئاکەپە و رەفتارەکانی

ئەردەگان بەنینەبەرچاو دەبینین کە لەو بارەوە ماوەیەك خۆی لەقەرەی کێشەسەرەکیەکانی کورد بە ئاشتی و چارەسەری دا، بەڵام دواجار نەیتوانی لە هێلە دیاریکراوەکە دەربچێت و لە چەقی گۆلاوە خەستەکەی بچونە ئەتاتۆرکیەکە رزگاریبێت، لەمەڕ ئازادی و مافی گەلان و دیموکراسی و بە تایبەتی پرسی گەلی کورد تاکە هەنگاوێك جیاوازی دەرنەخست، سەرەڕای چەند هەنگاوێکی سەرەتایی لەو بارەوە تاوەکو خۆتوندکردنی لەسەر دەسەڵات و دووبارە پاشگەزبونەوەی.

بۆیە پرسی ئەمە نە بە سەرکەوتنی جەهەپە چارەسەر دەبێت و نە ئاکەپەش، بەکو ئەم هەڵبژاردنانە تەرازووی هێز و سەنگی سیاسی نێوخۆیی رووت بێ لایەك لاسەنگ دەبێت کە جگە لەبەردەوامبوون لە تاکرەوی نێوخۆیی سەرکردایەتی دەوڵەتی تورکیای قووڵ هیچی لێناخوێنرێتەوە. پرسی کوردیش پێویستی بە هەنگاوی گەورە و گۆڕانی عەقڵیەتی سەرکردایەتی تورکیایە نەك هەڵبژاردنێك لێرەو لەوێ، بۆیە سەرکەوتنی ئیمام ئۆغلێ هیچ دڵخۆشی نەکردم.

بۆ هاریش دە ستي لە کوشتني گوڵدا هە یە … مێ و جود سامان

ئێ و بوو، وای کرد گوڵ کان ڕ ونکێ ن
لێ سێ ر میراتی باخچێ ڕەک نێ کێ ون
بکێ ونێ ژێر هێرشی بێ فر و دێ مێ سوێرێ کێ ی دەک و شمشێر
گوڵ کان، ئێ وێ ندێ نێ فام و ساویلکێ بوون
خۆیان بێ ئاهێ نگی مێ رکانێ کانی جێ هێ نێ م ڕازاندێ وێ
بێ هار وادێ ی پێدان وێ ک دایکێکی سروشتی
هێ تا شوو نێ کێ ن جێیان نێ هێلی….
چونکێ جێ نگ، جێ نگی گو ڵ کان لێ هیچ پێشبینی و ڕاپێ ڕ یێکی
کتێبی مێژوودا چاوێ روان نێ دێ کرا!
هێ ڕگیرسا،کێ هێ ڕگیرسا
گوێ بوو، گوڵ کانی باخچێ و هاو سێکانی دێ فرێشت
گوێ بوو، دێستێ کانی خۆی دێ ناردێ دادگاکانی پشکنین
گوێ بوو، پێڵانێ دێ گێ یشت بێ و هێ موو ڕاپێریێ سپییانێ

بە هاریش لە ولاوە زەر بەبە زە یی و بەفیزە وە
بە مەم یاداشت و بە ەنە کانی بە دە م خە ندە یە کی ساردە وە دە سووتاندە..
تا وای لەهات گوە لە گوە هە ەدە هات
(شیزە فرینیا گولستانی گرتە وە)
گوە هە بوو سە ری هە ەگرت بە نادیاری، ئەستا ئە درە سە کە ی نە دەزراوە
گوە هە بوو لە ئینجانە کاندا
تە سلیم بە ژوورە بە پە نجە رە کان بوو
گوە هە بوو لە نەو بەن و عە تری خەیدا خەی کوشت
گوە هە بوو یادە وە ری خەی لە دە ست داو
لە ژەرەوە ی ژیان هە موو عومری بە سە ر برد
گوە هە بوو ناو ئاولناو و ەاناوی خەی گەی
گوە هە بوو بە پە ناو پە رتە واز ملکە چی جە للاد بوو
گوە هە بوو کاەفام و بە ئە زموون لە گە ە یە کە مین (با) ی کارە سات
تەبە ی کرد و وازی لە گوەتی هەنا
گوە هە بوو لە دە می هیچ بولبولەک چرپە و ئاوازو ستراني نە بیستبوو
یە کسە ر بە گە ە مارشی سروودی نیشتمانی کە وت
گوەیش هە بوو وە ک هاجە ر
دە خرایە هە ر تابلۆیە ک بە سپەدە جهیانەک رە نگی سە مە رە ی
لە داوی خە جە دە هەشت
هە شبوو گوەە یووسف دە خرایە هە ر چالەک زیاتر جوانیی لە دە نیشت
هە شبوو مە ریە م گوە کە گە مارە دە درا شە وانە
خاچە گوەینە کانی دە باراندە سە ر زارەکەکە ی
هە شبوە گوە بەجان بە تاقگە ی خە ندە و خوەن
دەنە وایی دە بخشیە گوەە فیراریيە کان
وە رزی قیامە تی گوەالە کان زە مە نەکی ئەگجار درەژی خایاند
بە ەام لە پر هە لپرووکا…هەدی هەدی بە سە رچوو
گوەە کان یە ک یە ک، دوو دوو
گە رانە وە ماەە وە و ئاوەزانی باخچە کان و خە ون بوون
هە تاو و عە تر رژایە نەو رەح و روخسار
پایز بە شە رمە وە پەشوازی لەکردن
هاوین سە ری کز دانواند بە گە مژە یی و به ئاگایی
زستان تا ئە م ساتە ش سە ر سام ببوو، نە یدە زانی چ پەزشە بهەنەتە وە

بە هاریش درێ نگ زەر درێ نگ
ئاخێکی پر لێ برهنی هێ لکێشا(گوایێ ئێ و مێ بێ ستی نێ بووێ گوێ تێ فرێ بدرێ)
ئیدی حیکایێ تی گوێ بووێ وەردی وێ رزێ کان
حیکایێ تی مناێ بوو ئێ رکێکی پێویست لێ قوتابخانێ کانی بوون
دێ بوایێ رەژی چێ ندان جار
لێ جادێ ی پارک و پێ یژێ ئایيێ کانی ئاسمان بخوێندرێ
زێ مێ ن هات و چوو گوێ فرێشتن، گوێ کوشتن نێ ما
گوێ هێ موو ئێ م دنیایێ ی داگیر کرد.